

Dato: 23. september 2020 Fra/til: 1030-1230

Referent: Emma Helen Rasmussen, Bente Hagerupsen Møteleder: Torbjørn Røe Isaksen, Saida Roshni Begum

Saksnr.: 11/2714

Til stede: Arbeids- og sosialminister Torbjørn Røe Isaksen
Statssekretær Saida Roshni Begum, ASD
Statssekretær Inger Klippen, HOD
Johan Lothe, Wayback
Lars Salvesen, Stiftelsen Rettferd
Leni Buljo Hemminghytt, KREM
Ann-Kirsti Brustad, Bikuben
Frøydis Jensen, Velferdsalliansen
Tor Bernhard Slaathaug, Stiftelsen Rettferd
Rabia Musavi, LIN – Likestilling, Inkludering og Nettverk
Robert Bo Nilsen, Batteriet Oslo
Øystein Gjeset Ellingsen, HOD
Ingvild Bilstad Neraasen, BFD
Vibeke Trålim, Bente Hagerupsen og Emma Helen Rasmussen, ASD

Fraværende:

Kopi:

Referat fra møte i Kontaktutvalget mellom regjeringen og representanter for sosialt og økonomisk vanskeligstilte – 23. september 2020

1. Velkommen

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen ønsket velkommen til møtet, som ble avholdt i Arbeids- og sosialdepartementets lokaler, med muligheter for digital deltakelse. Temaet for møtet var utenforskap. Statsråden ønsket innspill på hva brukerorganisasjonene er opptatt av når det gjelder utenforskap. Samarbeidsforum mot fattigdom hadde i forkant av møtet varslet at de ønsker å se dette i lys av koronasituasjonen, og hvordan den har påvirket, og vil fortsette å påvirke, utenforskap.

2. Presentasjon av Samarbeidsforum mot fattigdom

Johan Lothe presenterte Samarbeidsforum mot fattigdom, som består av 13 bruker- og pårørendeorganisasjoner. Samarbeidsforum mot fattigdom har som formål å avdekke

forhold ved samfunnet som skaper og opprettholder fattigdom og urettferdighet, utøve politisk påvirkningsarbeid og påvirke beslutningstakere, og bidra med brukerkompetanse inn i politiske prosesser.

Johan Lothe sa at Samarbeidsforum mot fattigdom ønsker en uformell tone og har følgende forventninger til Kontaktutvalget: tidlig involvering, reelt samarbeid og brukermedvirkning, at det gis tilbakemelding på innspill, at det gis eksempler på områder der Samarbeidsforum utgjør en forskjell og at forumets bidrag anerkjennes. Statsråden sa at han også ønsker en uformell tone. Han sa at det er naturlig å kommentere innspill underveis i dialogen, men at det også i etterkant kan gis tilbakemelding på konkrete ting som tas opp.

3. Innlegg fra Samarbeidsforum mot fattigdom

Hvordan redusert arbeidstid innvirker på økonomi og gjeld - Johan Lothe (Wayback)

Mange har som følge av koronapandemien fått redusert arbeidstid og dermed redusert inntekt. Dette gjør det vanskelig å betjene gjeld. Det er behov for å styrke tilbudet om økonomisk rådgivning. Det bør også være et gjeldsrådgivningstilbud som er uavhengig av det offentlige. Det offentlige er ofte selv den største kreditoren. Enkelte brukergrupper har liten tillit til det offentlige. Regjeringen bør styrke mulighetene for at frivillige organisasjoner kan gi veiledning og juridisk bistand.

Mange har opplevd tap av arbeid eller redusert arbeidstid og redusert inntekt, og har behov for å endre utleggstrekk som følge av dette. På grunn av lang saksbehandlingstid hos namnsmennene, tar det tid å få endret utleggstrekk. Johan Lothe viste her til bostøtten, som baseres på siste måneds inntekt.

Når det gjelder boliglån, vil personer i lavinntektsyrker som mister jobben eller blir permittert ikke dra nytte av lavere rente i samme grad som andre, eller ha mulighet for refinansiering. For disse - og for å hindre kollaps i boligmarkedet - må det andre tiltak til, som rentefrys og avdragsfrihet. Som følge av koronapandemien er mulighetene for å ta ekstrajobber ikke lenger tilstede. NAV henger etter med stønader. Dette setter husholdsøkonomien under press. Regjeringen må styrke NAV-kontorenes innsats for barnefamilier.

Mange domfelte har gjeld. Høy gjeld er et hinder for tilbakeføring til samfunnet. Lothe sa at det kan ta opptil et år å få gjeldsordning, i tillegg til de fem årene som en gjeldsordning varer. Statlige og andre offentlige krav har høyest prioritet. Når det gjelder gjeldsregisteret, er det mange typer gjeld som ikke registreres. Lothe pekte på tiltak som merking/sertifisering av utlånere, og strengere lovverk for markedsføring av kreditt. Pandemisituasjonen kan føre til økt spillavhengighet, og tilbakefall til rus og kriminalitet.

Hvordan kan vi bidra til å forebygge utenforskap? - Lars Salvesen (Stiftelsen Rettferd)

Hjelp med NAV ble etablert i mai 2020 av Stiftelsen Rettferd. Tiltaket hjelper brukere av NAV og andre offentlige tjenester. Fire personer bidrar med uavhengig, gratis rådgivning. Disse kanaliserer personene til rett instans, gjennomfører personlige

rådgivningssamtaler og lytter og støtter. Blant personer som tar kontakt er personer som har problemer med NAV, bostedsløse, gjeldsofre og psykisk syke. Hjelp med NAV får støtte fra Gjensidigestiftelsen og Bank Norwegian. Det er også søkt om økonomisk støtte fra NAV (Arbeids- og velferdsdirektoratet). Det ble avspilt en reklamefilm for Hjelpmednav.no.

Lars Salvesen sa at mange opplever at brev fra NAV kan være vanskelige å forstå. Personer som redegjør for sin situasjon på NAV-kontoret opplever at saken sendes til en annen enhet i NAV. Dette bidrar til fremmedgjøring. Enkelte personer er usikre på om NAV er til hjelp eller til straff, bl.a. i lys av EØS-saken. Lars Salvesen trakk fram ordet urimelighet. Lovverk gjør saker vanskelige og urimelige, og er med på å skape et større utenforskap. Et eksempel er lave ytelser, som gjør at man må søke om ekstraytelser. Mange har gjeld, både gjeld til det offentlige og privat gjeld, og har behov for bistand til å inngå avtale med kreditorer. Det er behov for en uavhengig gjeldsrådgivning.

Jobbskaping mot utenforskap – Leni Buljo Hemminghytt (KREM)

Både smittevernstiltak og omveltninger i norsk økonomi rammer ulike grupper forskjellig, og det kan ta tid før man kommer tilbake til nivået landet var på før krisen. Noen grupper er ekstra sårbare og vil møte flere utfordringer på arbeidsmarkedet i kjølvannet av pandemien. Vi må ikke ta et skritt tilbake som samfunn, da kan utenforskap og sosial ekskludering raskt bli en økende konsekvens av enda mer varig karakter.

Senter for sosialt entreprenørskap og innovasjon har rundt 50 medlemsorganisasjoner med spisskompetanse fra ulike felt, og bidrar i samskapingsprosesser med det offentlige og privat næringsliv. Hemminghytt trakk så fram to eksempler på jobbskaping i praksis som handler om innovasjon og samskaping for å realisere ubrukt potensial og gi tilgang til arbeid for utsatte grupper.

BeeFolque startet ved at grunnleggeren Baskit delte ideen sin om å kombinere sin barndoms matkultur fra Somalia med norskprodusert kortreist honning og nye muligheter for lønnet arbeid med sin leder i MERK Norge. Han fikk klarsignal til å omsette ideen sin gjennom en idémal, utviklet i MERK. Målgruppen bidrar slik selv til å utvikle og så videreutforme ideen. Den ble så videreutviklet i partnerskap mellom flere av medlemmene i senteret. Dette er et av flere eksempler på innovative samskapingsprosjekter på tvers av sektorene. I dag er det 26 deltakere i prosjektet fra seks nasjoner, og prosjektet eksperimenterer med både språktilnærming og læringsmetoder. Målet er at deltakerne skal i lønnet arbeid som ansatte eller selvstendig næringsdrivende og gjennom dette bli selvhjulpne.

Kjøkkenproff er et felles inkluderingsprosjekt som kvalifiserer unge til en karriere i hotell- og restaurantbransjen, og samtidig utvikler lederferdighetene hos partnerskapsbedriftens ansatte og imøtekommer behov for kvalifisert personell i bransjen. Prosjektet baserer seg på samlet kunnskap og erfaringer fra flere sosiale entreprenører og innovatører, og er samskapt med en gruppe unge i målgruppen og partnerskapsbedrifter i bransjen. Prosjektet har hatt gode resultater, og interessen fra virksomheter i bransjen, målgruppen og arbeids- og velferdsforvaltningen lokalt spiller at det møter et faktisk behov. Det gir et mer differensiert tjenestetilbud for målgruppen,

samtidig som det reduserer rekrutteringskostnader hos lokale virksomheter. Pilotprosjektet er nå ferdig og det arbeides nå med et samarbeid med Lærlingekompaniet om å implementere modellen. Tross gode resultater har dette prosjektet fått avslag på støtte fra Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Det samarbeides tett med NAV i disse samskappingsprosjektene. Målet er at NAV-kontorene kan få erfaringer med hvordan de kan jobbe annerledes med brukergruppene sine og hvordan de kan justere organisering av arbeidet sitt for å øke treffsikkerheten. Slik jobber de på flere nivåer, både med målgruppen, ansatte, ledere, næringsliv og lokalmiljø. NAV-ansatte har kommet med positive tilbakemelding på denne typen prosjekter.

KREM etterlyser mer langsiktig tenkning og støtte til prosjekter som skaper jobber til denne gruppen, ikke kun tiltak og praksisplasser – som i tillegg ofte fortrenger ordinære arbeidsplasser. Det foreslås at midlene dobles og at de store organisasjonene holdes utenfor tilskuddsposten, da de driver lite med jobbskaping og mer aktivisering. Samtidig etterspørres det at kompetansen heves blant de som behandler søknadene. Hemminghytt avsluttet sitt innlegg med en oppfordring fra en NAV-leder om mer handlingsrom, individuelle løsninger og tilrettelegging etter lokale behov.

Psykisk helse og utenforskap – Ann-Kirsti Brustad

Brustad startet med å si at nasjonale tiltak i forbindelse med korona selvsagt er svært nødvendig og positivt, men at det har ført til betydelig konsekvenser for mennesker som er psykisk syke. De som fra før var ensomme eller sosialt ekskludert opplevde en forverring etter tiltakene. Vi vet at psykiske lidelser fører til avhengighet og at barn som vokser opp i familier med avhengighet og psykisk sykdom har en høyere risiko for selv å bli berørt av dette. Psykisk helse og utenforskap gir utfordringer generelt i samfunnet, og feltet får per nå ikke nok støtte. Her har samfunnet et forbedringspotensial. Man må prioritere at alle får lik tilgang til like gode tjenester, uansett hvor i landet de befinner seg, og det må være et fokus på psykisk helse. Brukere med psykiske helseutfordringer trenger betydelig oppfølging både av primærhelsetjenesten og NAV, men psykisk helse må også få plass i familien og i samfunnsstrukturene.

I alle relevante handlingsplaner må psykisk helse trekkes fram i større grad, selv om dette til en viss grad gjøres allerede i dag. Hva med en egen handlingsplan på psykisk helse? Vi må endre samfunnsstrukturen for å ta tak i de grunnleggende årsakene til psykisk uhelse, og jobbe forebyggende. Det er viktig å styrke pårørendes rolle, disse har blitt betydelig mer rammet etter korona. Det er viktig å sette enda mer fokus på temaet i kommunene, og tilrettelegge for medvirkning. Bikuben har god erfaring med øremerkede midler. Brustad avsluttet med å trekke fram viktigheten av kompetanseheving på psykisk helse i NAV, hos arbeidsmarkedsaktører m.fl.

3. Dialog

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen:

Statsråden sa at han er opptatt av gjeldsfeltet. Han viste til enkelte tiltak som er iverksatt (gjeldsregisteret, reduksjon i inkassosalærer, innstramninger i markedsføring av forbrukslån mv.). Statsråden viste også til at det offentlige hjelpetilbudet for økonomi- og gjeldsrådgivning er lagt til NAV-kontorene, samtidig som NAV og andre offentlige instanser også er kreditorer. Når det gjelder tilbud om gjeldsrådgivning i regi av frivillige organisasjoner, pekte statsråden på at NAV-kontorene er tilgjengelig i alle kommuner og at tilgjengelighet vil være en utfordring for frivillige tilbud. Statsråden sa at han gjerne vil sette gjeld på dagsorden på et senere møte i Kontaktutvalget. Han er på leting etter gode løsninger, og ønsker innspill. Gjeldsfeltet sorterer også under ansvarsområdene til JD, FIN og BFD, og disse inviteres når temaet settes på dagsorden.

Statsråden sa også at regjeringen ønsker innspill på gode løsninger og tiltak for å få folk i arbeid.

Statssekretær Inger Klippen:

Statssekretær Klippen viste til HODs pågående arbeid med en egen strategi for pårørende, og viktigheten av at pårørende får sin egen stemme. Angående psykisk helse, fortalte hun at FHI har fått i oppdrag å oppsummere og analysere situasjonen for å gi et godt kunnskapsgrunnlag for regjeringen, og at HOD allerede har satt i gang tiltak for de mest sårbare gruppene i forbindelse med koronasituasjonen. Blant annet er det bevilget penger til sårbare barn og unge og gitt penger til frivillige organisasjoner. I 2020 er det bevilget 18,3 mill. kroner til tilskudd til mobilisering mot ensomhet, og det er gitt ekstra penger til krisetelefoner. Hun påpekte av alle kommuner må ha et eget tilbud til sårbare grupper. Hun påpekte at tross særlig sårbarhet i forbindelse med korona, har man ikke sett flere akutte psykiatriske kriser og selvmord.

Diskusjon/dialog

Ann-Kirsti Brustad fra Bikuben kommenterte at fokuset på psykisk helse forsvinner litt i andre planer, og at det derfor er behov for en egen handlingsplan for psykisk helse.

Tor Bernhard Slaathaug fra Stiftelsen Rettferd ønsker en dialog om evalueringen av tilskuddsordningen til organisasjonene. Statsråden sa at departementet ser på utformingen av ordningen med driftstilskudd som oppfølging av evalueringen, og at flere vil bli involvert i prosessen. Statssekretær Begum understreket også dersom det gjøres endringer i tilskuddsordningen, vil dette først diskuteres med organisasjonene. Fagavdelingen opplyste at nytt tilskuddsregelverk vil bli fastsatt som forskrift, og sendt på høring. Det vil også bli tatt en uformell utsjekksrunde med organisasjonene i Samarbeidsforum mot fattigdom i forkant av høringsrunden. Slaathaug viste til at evalueringsrapporten anbefaler at det utarbeides mandater for Samarbeidsforum mot fattigdom og for Batteriet, og at organisasjonene ønsker å medvirke i dette arbeidet.

Rabia Musavi fra LIN sa at opplæringsprosessen i norsk språk har gått flere skritt tilbake på grunn av koronasituasjonen, og at flere må starte på nytt. Det er viktig med tiltak for å opprettholde norskkunnskaper. Det er også behov for gode tiltak for at folk skal lære seg norsk, her er arbeidsrettet språkopplæring et veldig godt tiltak. Musavi fortalte om et av LINs tiltak, der man kan komme til samtaletimer hos LIN to ganger i uken. I disse

samtaletimene, får personer snakke med psykolog/veileder med språk- og kulturkompetanse. Dette er viktig fordi mange er ensomme nå under koronasituasjonen. Det er vanskelig og dyrt i Norge å komme seg til psykolog, det skaper høye terskler for å søke hjelp. LIN mener at samtaleterapi bør være et kommunalt tilbud og at de som jobber der bør ha språk- og kulturkompetanse. Lavterskeltilbud er viktig.

Johan Lothe fra Wayback sa at kompetansen på gjeldsrådgivningen varierer mellom NAV-kontorene. Det er nødvendig å rekruttere og motivere folk til å ta tak i sin økonomi. Lothe opplyste at Wayback yter gjeldsrådgivning, og at oppfølgingen fra organisasjonen bidrar til at flere klarer å gjennomføre en gjeldsordning.

4. Oppsummering

Statssekretær Begum takket for mange gode innspill. Hun sa at denne typen møter gjør oss alle klokere. Hun påpekte videre at mange sosiale entreprenører må ha drevet i flere år for å vinne anbud, derfor er departementet interessert i innovative innkjøp. Samtaleterapitiltaket til LIN høres spennende ut. Det er viktig å huske at tiltakene en har ikke treffer alle, og at noen trenger mer skreddersøm. Noen trenger kanskje lengre tid og veiledning, for eksempel fra sosiale entreprenører eller mentorer. Departementet ønsker å se nærmere på hvordan en kan legge bedre til rette for kjøp av tjenester fra sosiale entreprenører, slik at disse blir levedyktige, framfor bruk av tidsavgrensede tilskudd.

ASD vil sende ut referat og tilbakemeldinger på konkrete ting som ble tatt opp i møtet. Neste møte er berammet til 1. februar. Statssekretær Begum takket for møtet og for alle gode innspill.